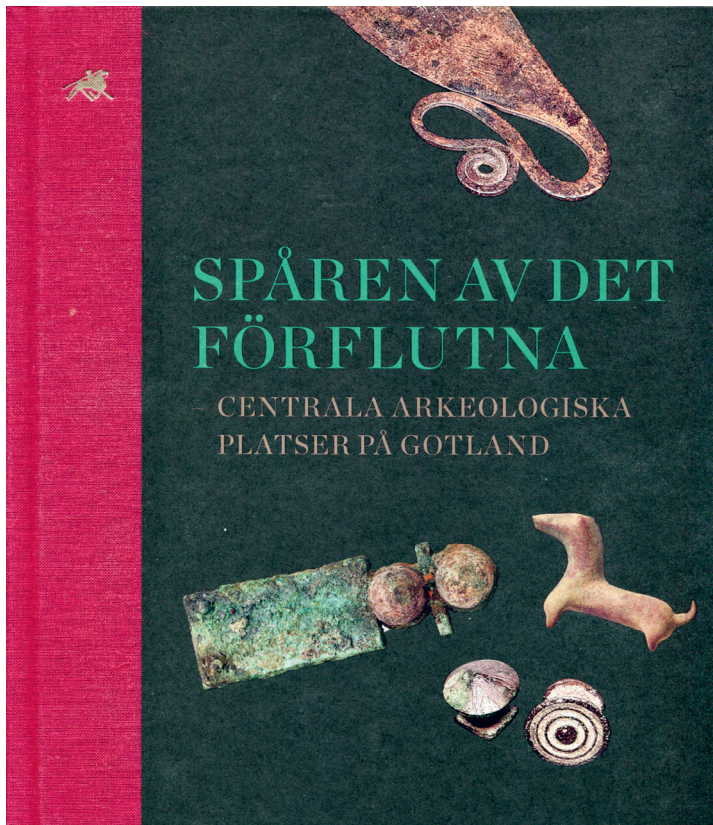

GOTLÄNDSKT ARKIV?

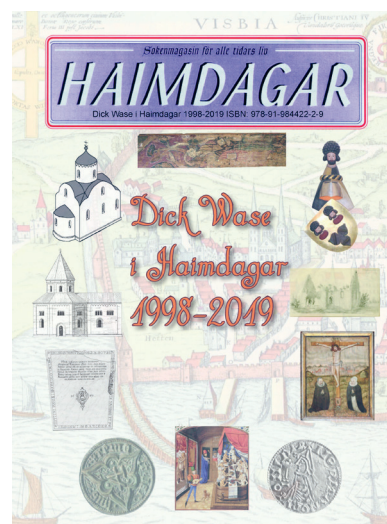
Ursprungstexten i *Haimdagur* 2019 nr 9-10.

Jag har en tid frågat mig vart Gotländskt arkiv är på väg. Redan för över tio år sedan befarade jag att man i redaktionen skulle tappa fokus på aktuell forskning, utanför arkeologin, och efterlyste en årlig översikt rörande nya publikationer och rön. Något som också beslutades på ett årsmöte, men som aldrig genomfördes. Att min oro var befogad framgår av nedanstående genomgång av senaste (2018) års nummer. Den vetenskapliga granskningen fallerar, och hur seriös är redaktionen i att också bevaka de "tung" delarna i Gotlands historia? D v s det som ön är känd för historiskt och som ofta används i marknadsföring för att locka besökare (inte minst "det medeltida Visby")? Andra frågor är, vilka ämnen som lyfts fram i tidskriften och vilka möjligheter det finns till att polemisera mot det som inte riktigt håller måttet.

2003 övergick Gotländskt arkiv från att vara en mer blandad tidskrift, med olika artiklar och vissa möjligheter till invändningar mot felaktigheter, till att istället presentera "temanummer". I princip vänder jag mig inte mot denna uppläggning som ett alternativ, det finns uppenbara fördelar i att belysa ämnen som annars förbises, men när det ruckar på fundamenten i gotländsk historia, möjligheterna till kritiska betraktelser av det publicerade försvinner och den vetenskapliga kontrollen fallerar så blir jag betänksam. När det dessutom fått till följd att medeltids-, konst- och andra historiker marginaliseras som författare så undrar jag; varför?

Jag har tagit mig för att försöka kategorisera de artiklar rörande medeltiden som publicerats i

[Tillbaka till hemsidan](#)

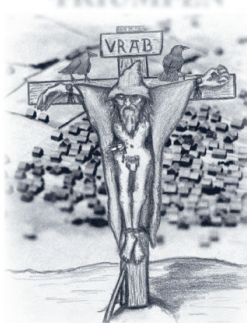

I skuggan av Triumfen.

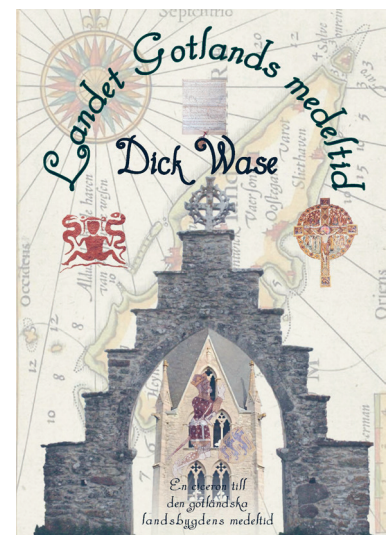
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagur 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

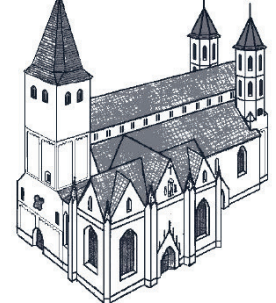
Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagur.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Gotländskt arkiv från 2003 och framåt. Det är naturligtvis vanskligt, eftersom de olika disciplinerna ofta är gränsöverskridande, men jag har försökt att följa en "huvudfåra" i texterna. Vissa nummer är av förklarliga skäl omöjliga att väga in i frågan om historia eller arkeologi (2003, 2006, 2009, 2014, 2016 och 2017), eller hur mycket medeltidens Visby bevakas (inte ens i temanumret om Visby som världsarv 2015 lyckades man presentera en riktigt hållbar text med medeltida tema), men i korthet är detta de ungefärliga siffror jag kommit fram till: Artiklar med arkeologisk utgångspunkt, 54. Artiklar med historisk utgångspunkt nio, med konsthistoriskt tema fem, plus tolv kyrkohistoriska (vilket sistnämnda enbart beror på ett enda temanummer, 2013). När det gäller lokaliseringen Visby kontra landsbygden handlar det om ca 64 artiklar om landsbygden och 11 om forn- eller medeltidens Visby. Därtill fem som är svåra att avgöra om de handlar om Visby eller landsbygden, i 2011 års nummer. Om vi nu skulle döma utifrån befolkningsbalansen (idag ungefär 3 till 1 till landsbygdens favör, under högmedeltiden 2 till 1) så är det uppenbart att Visby rörande äldre historia är åsidosatt på landsbygdens bekostnad. De som nu kommer att försvara nuvarande uppläggning kommer förmodligen att hävda, att det medeltida Visby får så mycket uppmärksamhet i andra publikationer. Men det är, enligt mig, inget skäl till att ignorera nya historiska framsteg som görs.

Vi kan också konstatera att historiska och konsthistoriska teman kraftigt får stryka på foten för arkeologin, varför man alltså bör fråga sig vart Gotländskt arkiv är på väg. När man också inser att ett antal av texterna med historiskt tema är skrivna av arkeologer så blir obalansen än mer stor. Hur fel det kan bli ska jag exemplifiera med genom det senaste (2018) numret av Gotländskt arkiv, som visar att det inte alltid är lyckat att låta en disciplin glida in i en annan.

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

Gotländskt arkiv 2018

2018 års nummer av "arkeologitidskriften" Gotländskt arkiv, som är det tredje rena arkeologinumret sedan 2003, inleds av Maria Lingström, med en text betitlad "*Mästerby 1361 – sökandet efter slaget.*" Om alla texter i boken varit så sakliga så hade denna textöversikt inte blivit lång, men det är de tyvärr inte. Föredömligt av Lingström är att hon sakligt redovisar fynden men också att hon inte ger sig på några spekulationer kring orsaker till Valdemar Kristofferssons gotländska härjningståg. Genom det hamnar hon inte heller i positionen att utesluta vissa aktuella texter kring ämnet, något som däremot inte gäller text nummer 2.

"Det medeltida Västergarn"

Christoph Kilger, Ulrika Söderström & Martin Holmbäck sätter i sin artikel med ovannämnda rubrik ofrivilligt(?) fingret på hur arkeologin kan slira iväg till spekulationer som rimmar illa med historiska och dokumentariska fakta. Dessutom hur man selekterar bort "obekväma" infallsvinklar, något Lingströms text alltså inte dras med.

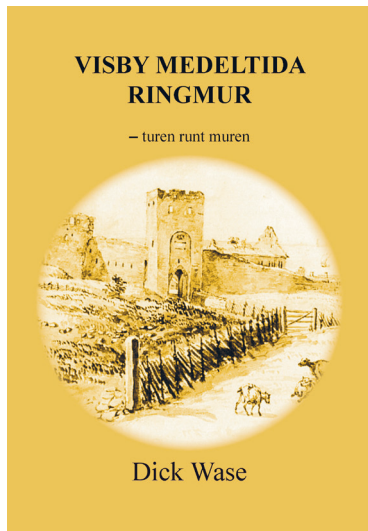
Det är ett obestriddigt faktum, att *ingen enda medeltida gotländsk ort, utom Visby*, någonsin före 1492¹ kan spåras i samtida källmaterial som en plats där gotländsk fjärrhandel bedrivits. Det är också ett faktum, att det aldrig på någon hansedag framkommit klagomål från visbyborgarna om att några hanseater skulle ha besökt gotländska lanthamnar eller handlat med gotländska "farmän".² Till yttermera visso är det redogjort för, hur obestyrt det är att någon som helst "farman"

1 Då avtalades att bönderna inte fick föra varor till Västergarn (Strelow s 236). Det säger i och för sig inte något direkt om fjärrhandel, men indirekt genom att det var främmande köpmän som var målet för böndernas varor. Däremot säger det verkligen inte att bönderna själva bedrev fjärrhandel.

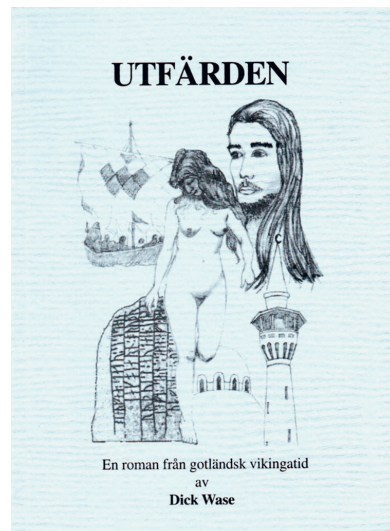
2 Wase 1998 s 28f.

2

[Tillbaka till hemsidan](#)

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den s k "Bogestenen".

Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

Västergarnsvallen. Wikipedia.

finns nämnd i någon enda källa³ (trots att man på Gotlands museum i sina utställningar förvandlat Johannes Kattlund – vilken 1294 var uppenbart gotländskt rådsände-bud till England jämte det tyska, Andreas van Kampen, endast sex år efter inbördeskriget⁴ – till ”farman”). Att utifrån det okritiskt spekulera i direkt fjärrhandel från Västergarn rimmar illa med inte minst Ockhams rakkniv. Särskilt som man inte tar i beaktande alternativa tolkningar av Västergarns roll. Det är en viktig kritik mot de tre författarna som jag framför.

Vad alltså Kilger, Söderström & Holmbäck misslyckas med – utöver att ta hänsyn till källäget – är, att referera alternativa tolkningar kring Västergarn. Redan 1998 presenterades en hypotes om platsen, som ett ställe för utbytet för handel mellan den gotländska landsbygden och Visby, inte en fjärrhandelsort.⁵ Där skisserades en bild som i stort stämmer med de tre författarnas arkeologiska resultat, om att ”bebyggelsen tog fart senast under 1100-talet och existerade på flera håll innanför vällen till åtminstone mitten av 1300-talet,”⁶ nämligen om etablering redan förhållandevis tidigt (ca 1100) och avklingande en tid efter inbördeskriget.⁷ Men det är totalt frånvarande i texten. Nämnda tolkning går också ut på Västergarn som en mötesplats mellan bönder och Visbybor. Något som faktiskt skulle kunna få stöd av fynden av ben. I dessa kombineras tydligen stadsfödan med landsbygdsfödan.⁸

Förutom dessa missgrepp, med förbiseende av såväl de dokumentariska/historiska omständigheterna som alternativa tolkningar, finns det en del spekulationer som borde ha gjorts på ett annat sätt. Jag är den förste att skriva under på att spekulationer behövs, och att de i viss mån kan driva forskningen framåt, men någonstans måste det finnas klargjort att det är osäkert. Risken är annars att det i nästa led hänvisas till som obestridda fakta. När Kilger, Söderström & Holmbäck t ex spekulerar i att det var ”befolkningen” som byggde vällen och att de kan knytas

3 Wase 2005e.

4 Wase 2019a s 487.

5 Wase 1998c s 32ff.

6 GA 2018 s 37.

7 Wase 1998c s 33.

8 GA 2018 s 36.

[Tillbaka till hemsidan](#)

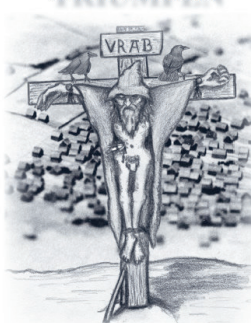

I skuggan av Triumfen.

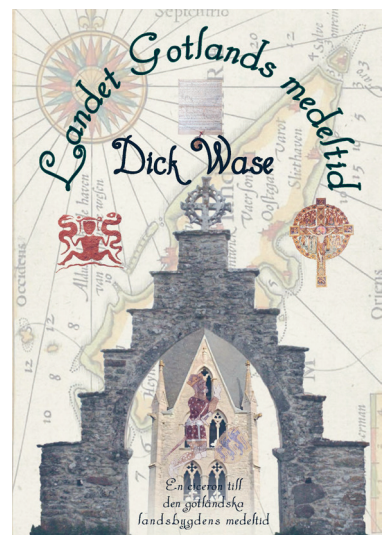
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagar 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av: **DICK WASE**

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*. info@haimdagar.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

HAIMDAGAR
 En jämförelse med Covid-19
Asiaten 1957
 Över 5000 sjuka
 Starkt många i sjukhus
 Anders R. Johansson, sid 62-63

RÅDET I VISBY
 Från 881 ca 1385
 Dick Wase sid 25-41

Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36
 Undertryckt och kommenterat i ett historiskt blicker. ••• Sid 8-12

Industrihamnen på Åhr 1932-1947
 Därför intressant, unika fotos
 Sid 22-26

När - och varför - byggdes Vårfru-kyrkan i Visby?
 Sid 27-28

Sjömann från Helvik
 Sid 29

Torpederad och sänkt
 fyra gånger
 1939-41 Sid 30

Flyttningar och Jordbruk
 Mangsarve vintern-sommaren 1921 Sid 34-36

Vräkning på Hallfreda 1937
 Sid 31

Markdelning på Torsburg 1638-39
 Sid 37

Brandstodsvärderingar i Gammelgårn 1872
 Sid 39

Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gutasagens tillkomst
 Sid 40

Summa Fiskefångst 1949
 Sid 42

Folkminne med korv
 Sid 43

Fotboll Segrare och förlorare 1935 - 2011
 mÅtt-sepp-pedagogiskt Sid 44

ISBN 978-91-981-0280-0

till ”de kulturlager som finns innanför”⁹ så uppstår frågetecken. För det första så kan knappast ”befolkningen” i Västergarn ha beslutat om bygge av vallen. Det var något som rimligen måste ha godkänts av Gutnaltninget – liksom med stadsmuren i Visby – och alltså bero på en särskild status för platsen.¹⁰ Sedan kan jag inte förstå hur kulturlagren innanför vallen daterar densamma. Om så vore fallet kunde man hävda att ringmuren i Visby är byggd på 1000-talet, eftersom vi har kulturlager från den tiden (och enstaka t o m tidigare). Jag kan ha missat något här, eller så har författarna varit otydliga, men det som är innanför en mur kan knappast datera densamma mer än att sätta ett post terminus quem. Sannolikheten för att vallen skulle vara ”senvikingatida” kan jag därför inte se. Särskilt inte om platsen var säsongsmässigt frekventerad. Därför efterlyser jag huruvida vi talar om en åretruntboende befolkning, eller en säsonsboende i Västergarn. I sammanhanget frågar jag mig också varför man utelämnat de 14^c-dateringar av kol i botten på vallen som Falck redovisar, med årtalen 1170±80 år och 1395±95 år.¹¹ I dem finns verkligen inget stöd för att vallen skulle vara ”senvikingatida”. Om man har fynd som motsäger dessa dateringar bör de redovisas i en text som denna, har man det inte bör inte nämnda dateringar bara förbigås med tystnad.

När författarna skriver om ”*tunna kulturlager, cirka 10-20 centimeter tjocka, men mycket fyndrika*” så ser jag framför mig korta, men intensivt frekventerade perioder av verksamhet. Men jag är ju inte arkeolog och kanske det finns en annan förklaring, men då borde vi få veta denna om vi ska tro på att tunna kulturlager bevisar att vi har med en stadsanläggning av konventionell typ att göra. Om det handlar om en säsongsmässigt bebodd plats så måste vi ju räkna med att det som förs dit för boende är ”utrangerat”, d v s föråldrat. Det är något som merparten av sommarhusägarna i vårt land torde kunna intyga. Sommarhuset blir ofta det ställe som får ta emot t ex gammalt husgeråd när man köper nytt hemma. Åretruntboende eller säsonsboende är alltså en synnerligen viktig fråga för dateringar som bör redas ut!

Jag vill inte bli för långrandig kring denna text, men till slut måste jag säga att det är beklagligt, att en tidskrift som Gotländskt arkiv uppvisar så dålig vetenskaplig grundlighet, att man släpper fram en text som underlåter att ta hänsyn till historiska källor eller att inbegripa olika hypoteser och argumentera för eller emot dessa. Eller åtminstone upplysa om att de finns. Det ger tyvärr ett intryck av att den vetenskapliga granskningen inte håller måttet!

Verkligt oroande finner jag också att författarna skriver, att det idag finns ”krav på arkeologin att möta samtidens utmaningar och samhällets behov”. När jag ser en sådan skrivning blir jag brydd. Visserligen har museet visat tydliga tecken på att sätta politisk korrekthet framför vetenskaplighet, men att uttrycka det så tydligt, att ”samhällets behov” – och tydligen inte den vetenskapliga saktligheten – sätts i förgrunden manar fram oro hos mig. Och ingen ska komma och säga att det inte finns någon motsättning mellan ”samhällets behov” och vetenskaplig saktlighet. Historien, inte minst under 1900-talet, är sprängfylld av exempel på att så inte är fallet!

”S:t Olofs kyrka vid Akergarn”

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. **HAIMDAGAR**.
info@haimdagar.se

Mot denna text av Dan Carlsson har jag flera invändningar. Den första är att det inte någonstans framgår att forskningen är ense om att avsnittet om Olof Digre/Helige i Gutasagan inte är ursprungligt, utan inskjutet i efterhand.¹² Det är nämligen viktigt för trovärdigheten i notisen, som vi kommer att finna, och det är oacceptabelt att det inte nämns. Den andra invändningen är, att

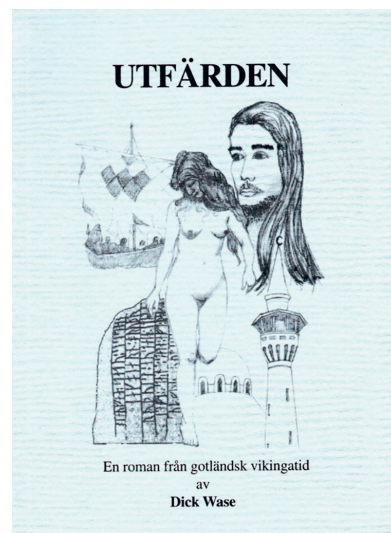
9 GA 2018 s 38

10 Att det sedan huvudsakligen kan ha varit de som uppehöll sig på platsen som gjorde det mesta arbetet är en helt annan sak.

11 Falck 1979 s 235.

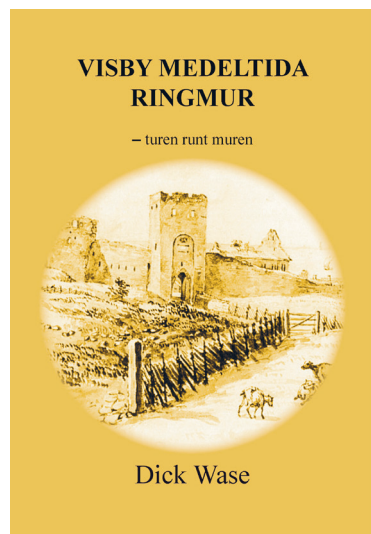
12 T ex Hallencreutz 1981, Markus 2017.

4

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den sk ”Bogestenen”.

Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

[Tillbaka till hemsidan](#)

Resterna av Olofskyrkan vid Akergern.

Carlsson, precis som Kilger, Söderström & Holmbäck, utelämnar alternativa idéer om Akergerens funktion och orsak till att kapellet helgats till Olof den Helige. I Haimdagar 2014¹³ pekas på möjligheten av en förkristen offerplats på stället och en koppling av namnet på kapellet – och för övrigt hela Olofskulten på ön – till den sannolikt av Harald Hårdråde uppförda Olofskyrkan i Novgorod. I en uppföljande text i samma tidskrift samma år¹⁴ framförs tanken att stolphålen kan vara spår efter ett hedniskt hov/harg knutet till den offerkult som kan tänkas där, den sista anhalten på ön innan överfärden österut.

Varför dessa uppgifter utelämnas borde vara ett mysterium för alla som är intresserade av äldre gotländsk historia. Istället argumenteras starkt för att Gutasagens uppgift om en landstigning av Olof Digre i Akergern och kristnande av Ormika 1029 skulle stämma. Trots att såväl Fagerskinna som Snorre inte vet ett dugg om någon landstigning 1029, då det istället anges att Olof for direkt från Sigtrygg i Närke till Jaroslav i Gårdarrike. För att få detta att stämma måste Carlsson utföra några anmärkningsvärda logiska/metodmässiga ”kullerbyttor”. För det första är det plötsligt inte långt med 200 år efter inträffade händelser när det annars, då det gäller Snorre och Isländska sagor i andra sammanhang, anses göra källorna mindre trovärdiga. (Dock inte i rättvisans namn Dan Carlsson, vilken vi nu måste förstå är oense med de historieskrivare som pekar på svårigheten med 200 års avstånd när det gäller dessa källor). Dessutom förefaller han exakt kunna datera Gutasagan, eftersom det säkert anges att det är ”mindre än 200 år mellan Olafs förmenta besök och nedtecknandet av Gutasagan.”¹⁵ Men det kanske är en petitesse. Den andra

13 Wase 2014h.

14 Wase 2014n.

15 GA 2018 s 45.

[Tillbaka till hemsidan](#)

I skuggan av Triumfen.

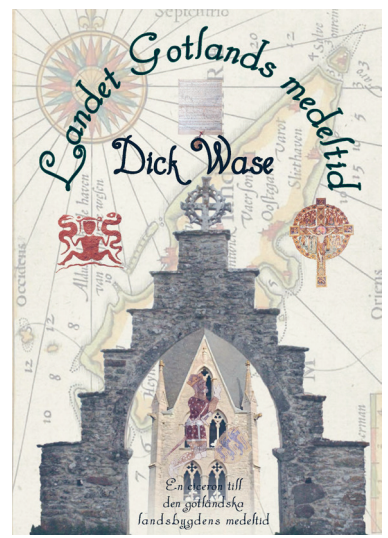
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagar 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

En jämförelse med Covid-19	Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekby 1932-36
Asiaten 1957	Över 5000 sjuka
Sjuka i skolorna	
RÅDET I VISBY	Från till ca 1585
Dick Wase 2014	
När - och varför - byggdes Vårfru-kyrkan i Visby?	Dåtida intressen, unika föremål
Markdelning på Torsburg 1638-39	Sjöman från Hellevis
Brandstodsvärderingar i Gammelgårn 1872	Torpederad och sänkt
Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gutasagens tillkomst	fyra gånger
Summa Fiskefångst 1949	1939-41
Folkminnen med tank	Vräkning på Hallfreta 1937
Fotboll	Segrare och förlorare måls-vinst-poängtotal
1935 - 2011	

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. **HAIMDAGAR**.
info@haimdagar.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Brynet från Timans i Roma, där Ormika nämns

”kullerbyttan” är emellertid omläggningen av Olofs reserutt.¹⁶ Det skulle alltså vara sannolikt att den slagne kungen valde att från Mälarens mynning bege sig en bra bit söderut, för att segla via Gotlands västkust (norrut eller söderut?) utan att angöra någon hamn förrän han kom till Akergarn, istället för att segla den nästan raka vägen via Åland och Finlands sydkust till Novgorod. Som om inte det är nog påstås det att ”den närmaste, och troligen säkraste vägen” från Gotland skulle vara att segla först norrut, till Gotlands nordöstra kust (det framgår inte om det är huvudön eller Fårö som avses) vidare mot Ösel för att sedan segla söderut igen om man skulle till Kiev.¹⁷ Men hur troligt är det att man skulle göra en sådan omväg? Seglar man istället rakt österut från Akergarn slipper man en onödig extra-seglats norr- och söderut, genom att runda udden vid Kolka. Den kortaste vägen var från Akergarn till Ovösi om man skulle till Kiev och den var inte längre om man skulle till Novgorod (som ju var Olofs mål) eller söderut längs Kurlands kust. Det är alltså knappast troligt att ”den närmaste, och troligen säkraste vägen” skulle vara mot Ösel, utan rakt österut från Akergarn. Det är också därför som den som sista utposten på ön skulle ha varit så lämpad för ett sista offer till gudarna för resans framgång!

Värt att beakta när man ser Akergarn som en allmän samlingsplats före avfärden österut är också värdet i sig självt av att många samlades där före avfärden från ön. Oavsett om man kom den korta biten från norra Gotland, från västra kusten eller söderifrån. På en plats där många samlades och offrade gavs också möjligheten att ”snacka ihop sig” för gemensam färd, vilket inte minst ur säkerhetssynpunkt varit viktigt.¹⁸

Den tredje ”kullerbyttan” Carlsson gör är påståendet, vilket absolut inte är med verkligheten överensstämmande, att ”[d]e skrivna källorna ger sammantaget en bild av att Olaf Haraldsson vid sin flykt till och från Kievriket har passerat Gotland och av allt att döma stannat en längre tid 1029 och det mesta talar för att det är till just Akergarn han kommer.”¹⁹ Men så är det ju inte alls! Det är ju ett närmast bedrägligt påstående, eftersom det endast är den senare inskjutna passusen i Gutasagan och Strelow som påstår det. Om det nu i själva verket var, som föreslogs i Haimdagar 2014, kopplingen till Olofskyrkan i Farmannagården (senare Gutagård) i Novgorod som starkt bidrog till att göra Olof populär så fanns det all anledning för gotlänningarna att hitta på ett bättre skäl för att särskilt dyrka denne som öns speciella helgon. Historien bakåt var inte särskilt uppmuntrande. Olof hade redan 1007 förnedrat gotlänningarna, vilket man knappast gärna ståtade med (t o m Carlsson tänker sig att man ”förskönat” händelsen).²⁰ Alltså måste det uppstå en mer passande skröna och snart ”visste” man om detta som man ensamma hävdade skulle ha inträffat på Olofs väg till Novgorod, att han övertygat Ormika att ta kristendomen. Turerna i detta kan vi naturligtvis inte veta, men det enda som förefaller något så när sannolikt är att Olof angjorde Akergarn på sin hemresa från Jaroslav, eftersom det bör ha varit ankomsthavnen på Gotland när man kom österifrån och skulle vidare söderut. Något annat är inte ens troligt eftersom passusen om Olof Digres besök är ett senare tillskott till Gutasagan och strider mot de andra medeltida källorna! Det är alltså med största sannolikhet en efterkonstruktion!

Intressant är också att Carlsson alls inte ger någon förklaring till varför det just i Akergarn skulle

16 GA 2018 s 46.

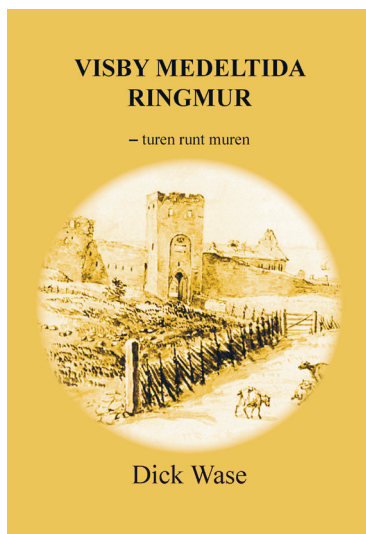
17 GA 2018 s 50.

18 D v s att kunna segla gemensamt i ”konvoj”. Jmf att rådssändebuden från Visby, Johannes Kattlund och Andreas van Kampen, 1294 var i England för att få tolv koggar frigivna (se Wase 2019 respektive familjenamn). Det vittnar förmodligen om en eller ett par konvojer som tagits av engelsmännen.

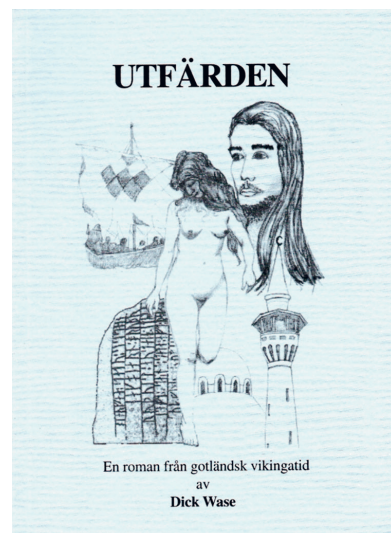
19 GA 2018 s 50.

20 GA 2018 s 48.

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den sk ”Bogestenen”.

Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

ha uppstått en offerplats. Underförstått är väl, att den ”trovärdiga” berättelsen om Olof i Gutasagan skulle motivera att man där inrättade en offerplats, vilket naturligtvis inte är orimligt med tanke på den rika olofskult som senare uppstod på västnordiskt område. Men hur snabbt gick det egentligen? Så påstår Carlsson att det redan vid Olofs helgonförklaring 1031 skulle ha dykt upp en gryende olofskult som motiverade den första kyrkan på Akergarn. Men vad har vi för bevis eller ens indikationer på det? T o m Markus – vilken noterar det teologiska syftet med att i början av 1200-talet lägga in avsnittet om Olof i Gutasagan²¹ och att myntfynden vid Akergarn härrör från 1100-talets slut och framåt²² – menar att Olofs popularitet på ön hänger ihop med korstågen mot Baltikum i 1100-talets slut.²³ I Visby byggdes Olofskyrkan som en av de sista församlingskyrkorna²⁴ och då för en tysk församling. Om nu olofskulten var så stor på ön tidigare, varför uppmärksammade inte visbyborna densamma? Och varför är det så få kyrkor på den gotländska landsbygden som kan knytas till helge Olof som patronus? Såvitt jag förstår finns det *inget* som vittnar om en omfattande olofskult på ön före 1200-talet, då inte ens några skulpturer kan dateras före denna tid. Gutasagan indikerar att han börjat bli viktig i början av 1200-talet, men inte tidigare, men vi har inget som pekar mot en tidigare kult. Dock, att den senare kyrkan vid Akergarn var helgad åt S:t Olof är ingen garanti för att en olofskult namngivit den första, särskilt inte då det med största sannolikhet levde personer med negativa minnen från Olofs tåg 1007 då den första kyrkan byggdes. Om nu denna helgats till helge Olof, vilket jag alltså tror att den gjorts, bör man nog söka en annan förklaring än en olofskult på ön på 1000-talet. Som den andra kyrkan i slut-/startmålet på traden till/från Novgorod spelade förmodligen Olofskyrkan där en viktigare roll. Att, som Carlsson gör, helt ignorera denna är inte rimligt.

Författaren är också ovillig att fundera över platsens status före Olof. Vi förstår att de funna stolparna i den äldsta kyrkan tydligen är förkristna²⁵ och författaren menar att platsen borde ha fungerat som ”hamn/mötesplats” redan innan Olof kom dit,²⁶ men inget annat. Man undrar om vi ska förstå det som att platsen varit en central plats för förbindelser med Kievriket (med Novgorod) först sedan det fanns en pilgrimskyrka på platsen?²⁷

Däremot får vi, vilket i rättvisans namn måste betecknas som bra, en mer ingående beskrivning av utgrävningarna och de funna gravarna. Men däri finns även ett och annat frågetecken. Särskilt då Carlsson med utgångspunkt i gravarna försöker argumentera för att Gutasagens uppgift skulle stämma utifrån två gravar med skadade ”krigare”, vilket är den fjärde ”kullerbyttan”.²⁸ I tabellen dateras de 1024-1164 respektive 1030-1190. Det innebär i själva verket att grav två försvinner i resonemanget, eftersom tidigaste möjliga år var året efter att Olof skulle ha stridit på ön. Vad gäller den första laborerar vi med den lilla möjligheten av att mannen kan ha dött 1029, vilken är lika stor som att han kan ha dött 1159. Trots detta i praktiken icke existerande ”bevis” för strider 1029 skriver Carlsson att ”vi här har en handfull män som dött i strid och begravts på platsen för S:t Olofs kyrka och detta i en tid som rimmar väl med Olafs besök.”²⁹ Hur trovärdigt är det, särskilt som en ”handfull” män visar sig vara en enda *möjlig*? Det enda, vad jag förstår, som den döde mannen indikerar är att det *inte* varit Ormika som byggt kyrkan i anslutning till Olofs korta strandhugg, vilket ytterligare belyser att Gutasagens inskjutna parti är en skröna. Den är byggd senare, förmodligen efter att alltinget tagit ett beslut mot mitten av

21 Markus 2017 s 7.

22 Markus 2017 s 8.

23 Markus 2017 s 23f.

24 Wase 2014o s 49ff.

25 GA 2018 s 53f.

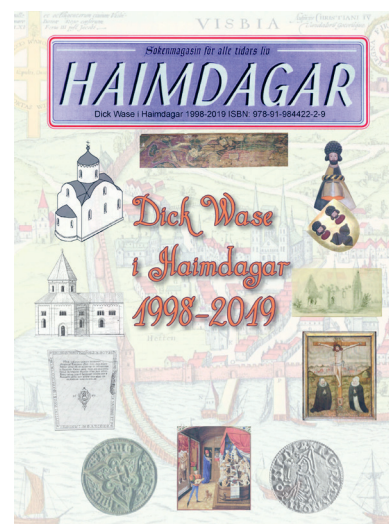
26 GA 2018 s 50.

27 GA 2018 s 54.

28 GA 2018 s 55, Anl.nr 5-2014 och 6-2014.

29 GA 2018 s 57.

Tillbaka till hemsidan

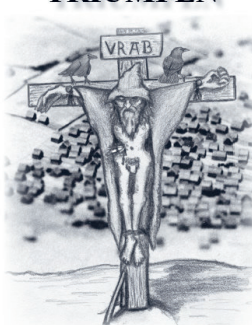

I skuggan av Triumfen.

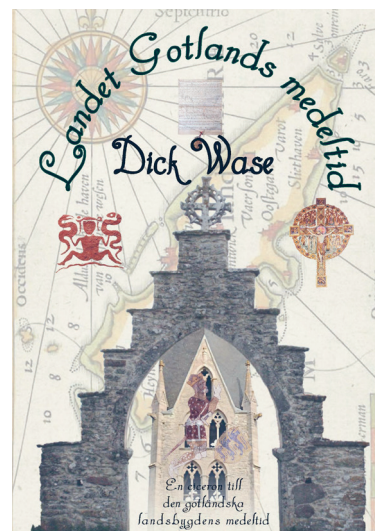
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagar 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

HAIMDAGAR
En jämförelse med Covid-19
Asiaten 1957
Över 5000 sjuka
Starkt många i sjukhus
Anders R. Johansson, sid 62-63

RÅDET I VISBY
Från 881 ca 1385
Dick Wase sid 25-41

Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36
Undertryckt och kommenterat i ett inbjudat blicker. *** Sid 8-12

Industrihamnen på Åhr 1932-1947
Dåtidens intressanta, unika bilder Sid 23-26

När- och varför - byggdes Vårfru-kyrkan i Visby?
Dick Wase sid 42-49

Markdelning på Torsburg 1638-39 Sid 17
Brandstodsvärderingar i Gammelgårn 1872 Sid 21
Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gotalagens tillkomst Sid 29
Summa Fiskefångst 1949 Sid 30
Folkminne med toner Sid 37

Sjömann från Hellvi Sid 17
Torpederad och sänkt fyra gånger 1939-41 Sid 32
Mangsarve vinterns-marsen 1921 Sid 34-36

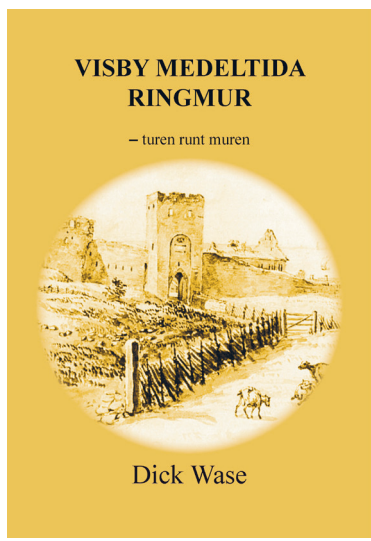
Vräkning på Hallfreda 1937 Sid 31

Flyttningar och Jordbruk Sid 31
Mangsarve vinterns-marsen 1921 Sid 34-36

Fotboll Segrare och förlorare 1935 - 2011 Sid 31

Redaktion: 0900 1402 9163
redaktion@haimdagar.se

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

1000-talet att ön fortsättningsvis skulle vara kristen.³⁰ Det motsäger i och för sig inte att Ormika kan ha varit finansiar,³¹ men det omöjliggör en koppling till Olof Haraldsson. Jämför dock nedan under ”Centrum och periferi”

För att travestera på Dan Carlsson själv, ”så länge ingen vederlägger vad jag skriver så får det väl stå som en sanning”. Men så enkel är inte historieskrivning i verkligheten och en sådan vinkling närmast uppmanar till det jag varnade för i tidigare text, nämligen att någon i nästa led hänvisar till artikelns ”sanningar” som fastslagna fakta. Historieskrivning kräver ett kritiskt tänkande, att man laborerar med alla framförda möjligheter för att kunna styrka dem eller avfärda, precis som för all forskning. Det saknas även i denna text, vilket visar på att den vetenskapliga granskningen misslyckats rejält även här!

Landets hjärta – Gutnaltinet i Roma

Efter texten om Akergarn följer en text med betydligt högre kvalitéer, av Majvor Östergren och Ny Björn Gustafsson. I stort sett är det en utmärkt text, saklig och baseras sig på den forskning som finns. En reflektion jag gör, som egentligen inte lastar texten och kanske snarare borde ha reflekterats över av den refererade Alexandra Sanmark, är vilka kvinnor som besökte tinet. Från övriga Europa under medeltiden vet vi att den tidens sexarbetare gärna samlades i stor mängd för att göra affärer när många män samlades.³² Något som rimligen också var fallet vid tinet i Roma. Men, det är en bisak.

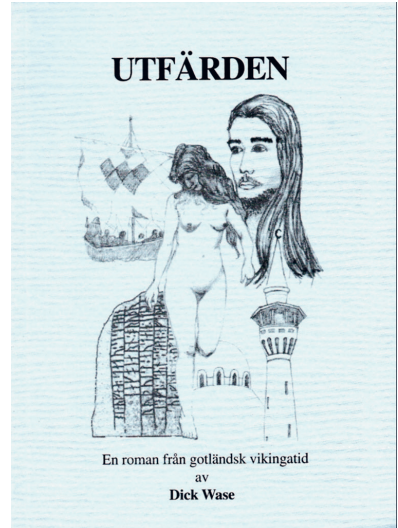
En upptäckt i Visbys omland

Denna text av Per Widerström har en förhållandevis bra genomgång av forskningsläget, men har också missat heltäckningsgreppet. Det har nyligen lagts fram en hypotes om hur och varför Visby kom till,³³ vilken anknyter till Hasselbergs betonande av påverkan från Sveakonungen, vilken borde ha varit intressant att åtminstone nämna i sammanhanget, men i stort sett är det en ur historikerns synvinkel god genomgång av det arkeologiska läget. Men utifrån en hypotes om sveakungens inverkan på anläggandet av Visby är inte frågan om hur många gårdar som fanns i Visbys omland särskilt intressant – och frågan är om det ens är viktigt. Men, som sagt, vi rör oss i allt detta med hypoteser, vilket dock inte behöver hindra att man informerar om andra teser om man vill orda om Visbys uppkomst.

Widerströms tes är, att det funnits en gård, ”Tune”, som motiverat att det gått två vägar från Visby till Follingbo. Utifrån namnforskningen menar han också att ”gårdsnamnet” i sig indikerar en administrativt viktig ort och lyfter fram de tre belägg som finns på Gotland i övrigt.³⁴ Senare

- 30 Jmf bygget av S:t Hans kyrka på platsen för det landsomfattande viet i Vis by, Wase 2014 s 15ff.
- 31 Av allt att döma var han en ivrig kristen, då han bl a varit i Jerusalem med Ulfvair (från Roma?), Snædahl Brink & Jansson 1983 s 435ff.
- 32 ”Det fanns särskilda tillfällen när fler prostituerade än annars samlades på en plats, för att göra sina affärer. Naturligtvis vid fester, som vårens ankomst vid första maj, och lokala marknader, som drog till sig folk från alla håll och kanter, men också vid riksdagar och herremöten. Vid riksdagen i Frankfurt 1397 avlönade staden 797 horor, som skulle finnas tillgängliga för rikets herrar. Också de religiösa samlingarna drog till sig prostituerade. Vid konciliet i Konstanz 1414-1418, där det periodvis var 18 000 präster och 50 000 besökare, samlades mängder av skökor. Krönikören i Klingenbergerkrönikan skriver: **Där var 700 allmänna fruar och hemligen minst lika många skulle jag tro. Det innebär att där torde ha varit omkring 1400 prostituerade.**” (Wase 2008 s 167).
- 33 Wase 2016g s 38.
- 34 GA 2018 s 80f. Jag räknar här Stora och Lilla Tune i Viklau och Väte som två belägg, eftersom det

[Tillbaka till hemsidan](#)

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den k ”Bogestenen”.

Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

får vi veta att hus, bl a ett 36 meter långt sådant, fanns vid kvian redan under tidig romersk järnålder, men att gården långsamt förflyttat sig mot öster med tiden.³⁵ Under Vendeltid antyds att anläggningen var mindre och funna ben i en brya från Vendeltid antyder lokala offer.³⁶ Under Vikingatid tycks där ha varit en omfattande smidesverksamhet,³⁷ men i sammanfattningen får vi veta att det inte hittats särskilt många föremål, vilket är anmärkningsvärt då platsen varit bebodd under minst 1100 år.³⁸ Anmärkningsvärt är väl också att inget gravfält kan lokaliseras och förslagen om Annelundsgravfältet och Kopparsvik känns lite krystade. Särskilt som det senare brukar kopplas ihop med Visby. Länna kanske kunde vara mer plausibelt.

Vad jag också saknar i texten är en reflektion kring vad "Tuna" står för. Med all respekt för Widerströms tes att gården som arkeologiskt kan beläggas skulle ha kallats "Tuna" för att det var en centralplats så förefaller mig det arkeologiska underlaget för en administrativ sådan tämligen tunt. Utifrån det perspektivet kunde det ha varit befogat att fundera över om "Tuna" inte i själva verket var det som blev Visby. Att det funnits två vägar till Follingbo behövde då inte ha berott på att den arkeologiskt belagda gården varit en administrativ centralplats, utan på att gården dels behövde en väg ner till Visby/Tuna, dels till det inre av Gotland. Men, det är bara en fundering.

"Vendeltida centralplatser"

Nästa avsnitt i Gotländskt arkiv 2018 är en text av Sakarias Lindgren. Den understryker hur osäkert det är att försöka tolka historien enbart utifrån arkeologiska fynd.³⁹ Det är naturligtvis inte arkeologernas fel, men problemet ligger i om man glider iväg utan att ordentligt studera den litteratur som finns.

Förutom ett litet sakfel i vad namnet Visby betyder⁴⁰ så är det tveksamt om man generellt kan säga att namnen på centralplatserna hade stark koppling till kult och gudomar.⁴¹ Egentligen är jag ute på lika djupt vatten som arkeologerna, men kan man verkligen sätta sådant likhetstecken? Det bör ha funnits två typer av centralplatser. Dels sådana som var förhållandevis permanent frekventerade, och som hade kultplatser adderade,⁴² dels sådana som framför allt var kultplatser, frekventerade endast vid religiösa högtider, som Tissø.⁴³ Men de av Lindgren exemplifierade platserna har, vad jag förstår, föga överensstämmelse med de centralplatser som Stefan Brink vill påskina.

En haltande jämförelse förefaller mig också vara kopplingen "guldgubbar" och "ryggknapps-

sannolikt rör sig om en senare partsklyvning. Denna i sin tur kan ju ge visst stöd för att det varit stora och betydelsefulla enheter från början.

35 GA 2018 s 82f.

36 GA 2018 s 85.

37 GA 2018 s 87

38 GA 2018 s 89.

39 Det är ett stort problem även när det finns källor, eftersom de oftast tolkas på olika sätt.

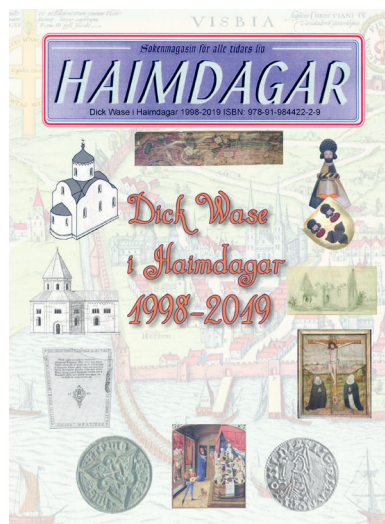
40 Det betyder inte "helig plats", men "den heliga platsens by/stad". Det är "vi" som betyder "helig plats".

41 GA 2018 s 95.

42 Som Helgö och Gudme och Visby med tiden (Wase 2016c s 38f). Kanske fanns två utvecklingsmönster. En handelsplats som krävde en vidhängande kultplats respektive en kultplats som utvecklades till en handelsplats. Helgö och Gudme är ju synnerligen intetsägande namn ur kultsynpunkt, medan däremot Visby och Tissø har en bestämd kultisk innebörd. För att inte tala om att det fanns centralplatser utan kult, som Högom.

43 Wase, Lucas 2014 s 50ff.

[Tillbaka till hemsidan](#)

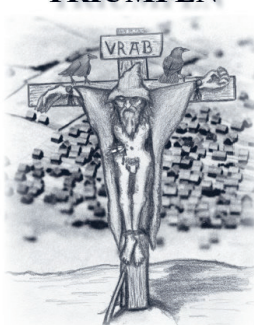

I skuggan av Triumfen.

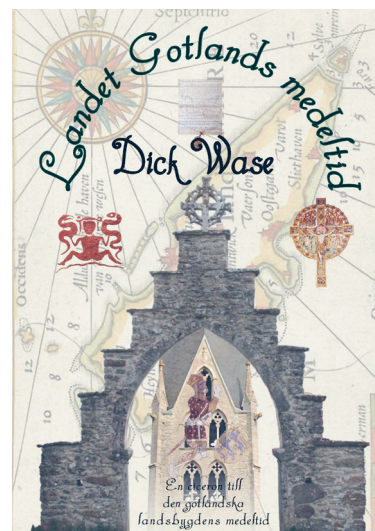
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagar 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

<p>En jämförelse med Covid-19</p> <p>Asiaten 1957 Över 5000 sjuka Svårskilt utbrott i skolorna</p> <p>André R. Ahneman, sid 11-21</p>	<p>RÅDET I VISBY Från Hill ca 1585 Dick Wase sid 23-41</p>	<p>Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36 Lindströms och Lindströms i ett historiskt blicker</p> <p>sid 4-13</p>
<p>Markdelning på Torsburg 1638-39</p> <p>Brandstodsvärderingar i Gammelgårn 1872</p> <p>Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gutalagens tillkomst</p> <p>Summa Fiskefångst 1949</p> <p>Folktalet med tank</p> <p>Fotboll Segrare och förlorare 1935 - 2011</p>	<p>Sjöman från Hellevis Torpederad och sänkt fyra gånger 1939-41</p> <p>Vräkning på Hallfreda 1937</p>	<p>Flyttningar och Jordbruk Mangsarve vintern-sommaren 1921</p> <p>Industrihamnen på Åhr 1932-1947 Dåtidat intervju, gamla fotos</p>

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Krampmacken, bördingen från Tingstäde träsk. Foto Digitalt museum.

HAIMDAGAR
 En jämförelse med Covid-19
Asiaten 1957
 Över 5000 sjuka
 Sjuklikt många i skolorna
 Anders R. Andersson, sid 16-21

Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36
 Undertryckt och kommenterat i ett tryckat blicker. ••• Sid 8-12

RÅDET I VISBY
 Fram till ca 1385
 Dick Wase sid 25-41

Industrihamnen på Åhr 1932-1947
 Deltida intervju, gamla fotos
 Sid 22-26

När- och varför - byggdes Vårfru-kyrkan i Visby?
 Dick Wase, sid 42-49

Flyttningar och Jordbruk
 Mångsärve vinterns-maren 1921
 Sid 14-20

Vräkning på Hallfreda 1937
 Sid 51

Fotboll Segrare och förlorare 1935-2011
 Dick Wase sid 52-57

Markdelning på Torsburg 1638-39 Sid 27
Brandstodsvärderingar i Gammelgarn 1872 Sid 29
Biskop Karls martyrdöd 1220 Sid 29
och Gutalagens tillkomst Sid 29
Summa Fiskefångst 1949 Sid 29
Folkminne med tonk. Sid 29

Spömann från Hellvi Sid 27
Torpederad och sänkt Sid 29
fyra gånger Sid 29
1939-41 Sid 29

Handlings- och förlorare Dick Wase sid 52-57

spännen”.⁴⁴ De förstnämnda var votivgävor⁴⁵ som främst återfinns på forna kultplatser/hov, medan de senare återfinns i gravar. Det hjälper inte heller att spekulera i en koppling till Frejas brisingasmycke, för fyndplatserna är så olika att samband helt enkelt saknas. Det är lovvärt att Lindgren gör en textsammanställning av detta slag, och kanske finner vi i framtiden ytterligare fynd som kan bestyrka eller vederlägga tesen om ”bredare” centralplatser. Men än så länge kan jag bara instämma i att fynden visar på att det gotländska samhället var socialt differentierat. Ett konstaterande som också är viktigt att beakta är att färder på myrar, träsk och åar var viktiga. Det visar inte minst fyndet av förlagan till skeppet ”Krampmacken” i Tingstäde träsk, en börding med beteckning efter att man ”bar” den. Ett litet skepp om högst 12 spant,⁴⁶ sannolikt avsett för kustnära trafik. Däremot har jag svårt att förstå hur Dan Carlssons förslag om ”minst en handelshamn i varje kustsocken” – som ju inte har någon saklig grund⁴⁷ – kan bli till att de i princip framställs som en realitet i och med att det sägs att det var ”även möjligt att dessa hamnplatser sköttes på uppdrag av en person eller släkt.”⁴⁸ Att också de flesta ”ryggknappsspännen” utifrån en karta sägs ligga i närheten av lämpliga hamnplatser, myrar, vattendrag och färdvägar visar inget annat än att det var fördelaktigt att bo utmed färdlederna. Det säger, vad jag förstår, inget om centralplatser.

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

Inte oväntat visar det sig att det saknas hamn, försvarsanläggning och uppenbart större gårdar

44 GA 2018 s 96.

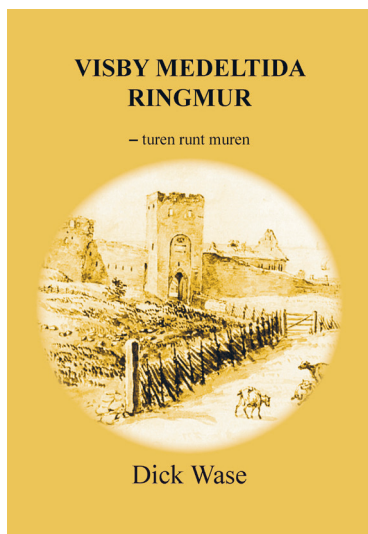
45 Wase, Lucas 2014 s 8.

46 Gutalagen s 232f. Även här har det blivit fel i Gotlands museums utställning, då man fått det till att det var ett stort handels skepp, vilket naturligtvis är helt uppåt väggarna. Åtminstone om man ska döma av Gutalagen.

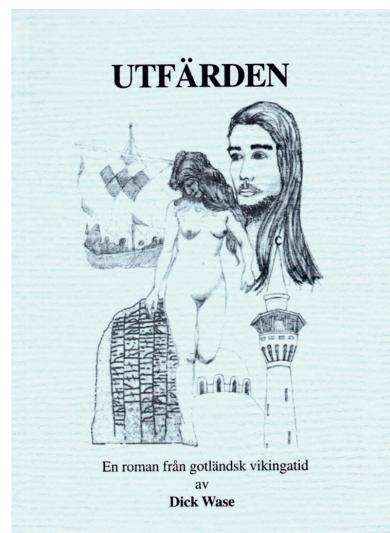
47 Kan man t ex tänka sig fiskeläget vid Hall som en ”handelshamn”?

48 GA 2018 s 103.

10

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den sk ”Bogestenen”.

Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

[Tillbaka till hemsidan](#)

inom Vallstenas närområde.⁴⁹ Följaktligen avslutas texten med några spekulationer som varken kan beläggas eller vederläggas. Ska verkligen Gotländskt arkiv till betydande del bestå av den typen av texter på bekostnad av t ex historisk debatt, presentation av nya rön och fynd ur historisk synvinkel? Inte för att jag vill ha bort nämnda texter, för naturligtvis är de också värdefulla, men kanske mera balans i textmaterialet? Jag bara frågar och sänder en tacksam tanke till Haimdag, den idag mest vitala tidskriften på Gotland!

”Centrum och periferi”

Under den rubriken skriver Gustaf Svedjemo och exemplifierar, liksom Lindgren, med en typ av centralplatser på andra ställen som inte kan återfinnas på Gotland. Det understryks att guldgubbar inte hittats på ön, men att de återfinns i Sverige, Norge och Danmark på platser förknippade med religiös kult. I det sammanhanget är det intressant att nämna, att guldgubbar inte heller har återfunnits på Island. Hur kommer det sig att de saknas på dessa bägge öar när de återfinns i resten av det av germaner befolkade Norden? Med hjälp av uppenbara historiska omständigheter skulle jag vilja leverera ett försök till svar på den frågan. Det som förenar Gotland och Island, gentemot övriga Norden, är att bägge platserna, som något unikt i den kristna historien, *frivilligt* antog kristendomen. Något som Gutasagens ”författare” finner anledning att särskilt understryka.⁵⁰ I det övriga Norden möttes den nya religionen av motstånd och infördes med tvång, vilket bl a omvitnas av de bägge Olofarnas (Tryggvason och Digre) framfart i Norge och Inge d ä:s i Uppland.⁵¹ Det bör ha gjort att kyrkan på Island och Gotland i lugn och ro organiserat kunde plundra och rensa de förkristna offerplatserna/hoven och i flera fall kanske låta rovgodset finansiera kyrkbyggen, som fallet kan ha varit vid exempelvis Akergarn, Eke⁵² och S:t Hans i Visby. Det kan dels förklara avsaknaden av guldgubbar, dels varför Gotland hade en särställning inom kyrkan rörande ägandet av kyrkorna och tillsättandet av präster.⁵³

Lite störd blir jag av att Svedjemo och andra slentrianmässigt förlägger kultiska handlingar till ”hallen”. Det kan tyckas ovidkommande i sammanhanget, då det är kultiska handlingar som ändå avses, men det tycks faktiskt ha varit en tydlig skillnad mellan den världsliga ”hallen” och det sakrala ”hovet”/”harget” (som var en ”sal”).⁵⁴ Det var inte i ”hallen” viktigare kult förekom, utan i/vid ”hovet”/”harget”, vilket innebär att den kultbyggnad som hittades nära Havorskatten⁵⁵ bör betecknas som ”hov”.⁵⁶ Idén om Havor som en ”centralplats” känns dock så långt som den mest plausibla. Men sammantaget finns det föga som känns övertygande i resonemanget om centralorter, med snegling mot det övriga Norden, och jag frågar mig varför detta intensiva sökande efter dem. Gotland skilde sig stort från Norden i övrigt under medeltiden, så varför kan det inte ha gjort det redan tidigare? Särskilt som sveakungen inte fick något större inflytande på ön ens efter tributföredraget (omkring år 700?⁵⁷).

Att koncentrationen av guld, prestigeföremål och denarer visar var samhällets ledande och rikare

49 GA 2018 s 104.

50 Det sägs att ön tog kristendomen ”frivilligt och utan tvång” – till skillnad mot alla andra kringliggande områden (Gutalagen s 294).

51 Hedman 2010 s 35ff.

52 Jmf Wase 2010b.

53 Yrwing 1940 s 255ff.

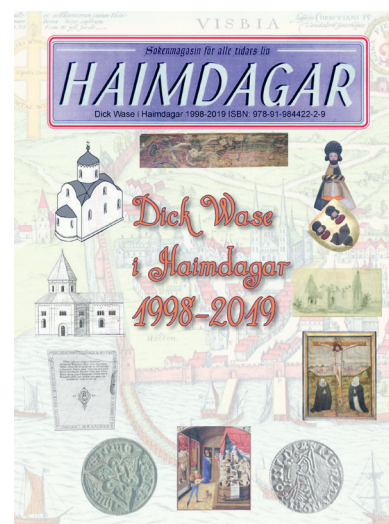
54 Wase, Lucas 2014 s 54f.

55 GA 2018 s 114.

56 Jmf t ex att vi säger ”kyrkosal”, inte ”kyrkohall”. Jmf också ”hofshelgi” som förbjöd vapen och var oförenligt med ”hallen” där vapen och kamp kunde förekomma, Wase, Lucas 2014 s 37.

57 Jmf Wase 2016f.

Tillbaka till hemsidan

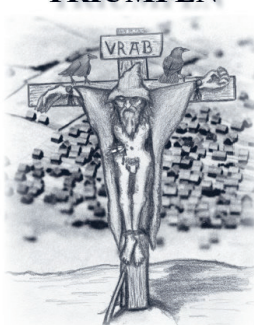

I skuggan av Triumfen.

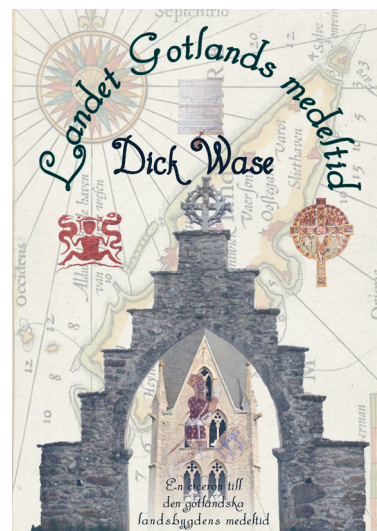
Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdag 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av: **DICK WASE**

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

En jämförelse med Covid-19	Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36
Asiaten 1957 Över 5000 sjuka Svårskilt utbrott i skolorna	Industrihamnen på Åhr 1932-1947
RÅDET I VISBY Fram till ca 1585 Dick Wase 2014	När – och varför – byggdes Vårfru-kyrkan i Visby?
• Markdelning på Torsburg 1638-39	• Sjöman från Hällis
• Brandskotsvärderingar	• Torpederad och sänkt
• i Gammelgarn 1872	• fyra gånger
• Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gutalagens tillkomst	• 1939-41
• Summa Fiskefångst 1949	• Vårkning på Hallfreda 1937
• Folkinne med tank	
Fotboll Segare och förlorare måls-väp-påläggning	

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. **HAIMDAGAR**.
info@haimdag.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

klientel funnits är jag benägen att instämna i, men att därför utnämna dem till "centralplatser" finner jag mer tveksamt, åtminstone enligt den gängse definitionen av platser, som t ex Helgö och Uppåkra. Det skulle ju innebära att "centralplatserna" var många och låg förhållandevis tätt, vad jag kan förstå. Att också konstruera en "aristokrati"⁵⁸ utifrån att det funnits de som var betydligt rikare än andra ställer jag mig också tveksam till. Visserligen ser vi senare, under medeltiden, att vissa gårdar och släkter står framom de andra, men vi har absolut inga tecken på att det funnits en "aristokrati" då, så varför skulle den ha försvunnit i en tid då den utvecklades på andra håll? Särskilt som det också sägs att makten inte tycks ha varit lika hierarkisk och koncentrerad som på Öland.⁵⁹ Huruvida ön var politiskt enad eller inte kan vi absolut inte avgöra och spekulationer kring det kan knappast leda någonstans, men uppenbarligen var den enad åtminstone då man gjorde tributavtalet med sveakungen, före slutet av 800-talet. Däremot är det uppenbart att södra delen av ön vid denna tid var mer välmående än den mellersta och den norra och att döma av det material som Svedjemo redovisar var det ganska markanta skillnader mellan de tre regionerna. Därför är det lite förvånande att skillnaderna är betydligt mindre under medeltiden, då medeltredingen förefaller att vara ekonomiskt svagast. Åtminstone om man dömer utifrån Texuslistorna.⁶⁰ Men, det får spekuleras kring i något annat sammanhang, även om det knappast lär bli i Gotländskt arkiv. Åtminstone inte så att det kan bli ett givande meningsutbyte i frågan, eftersom tidskriften tycks sträva efter att det som skrivs där ska få stå helt oemotsagt.

Fastlandsglasögon på Bronsålderns bosättningar

Den sista texten i Gotländskt arkiv 2018 är av Susanne Thedéen och där infinder sig ett inledande frågetecken, eftersom hon är den som utfört den i vissa fall bristfälliga vetenskapliga granskningen. Är det lämpligt att hon vetenskapligt granskar sig själv? Artikeln inleds dock med frågan om det fanns järnålderstida centralplatser, åter exemplifierade med det övriga Norden, gudavärlden och guldgubbar, med hänvisning till Lindgrens och Svedjemos artiklar. Avsikten med det är dock att kunna glida över till frågan OM och VAR centralplatser fanns på Gotland under bronsålder. Bronsålderstida boplatser i Mälaronrådet uppges ligga åtskilda från gravrösen och kan kopplas samman med de s k "skärvstenshögar". Dessas funktion är inte helt klarlagd, men många har varit avfallshögar i en tid då det sägs att det finns indikationer på att man källsorterat.⁶¹ Men jag saknar hänvisning till vad som indikerar sådan. Man har också funnit stolphål efter långhus, härdar, kokgropar, djurben och ibland bronsföremål, även om bara ett fåtal platser med klassiska bosättningar i Mälaronrådet uppvisar dessa drag.⁶² På Gotland har det varit större problem att finna direkta spår av boplatser och det redogör Thedéen sakligt för. Det förstås också av den karta som finns på s 128, där det är uppenbart att det finns vida många fler gravrösen, med en diameter över 10 m, än det finns skärvstenshögar. Så långt allt väl, men det är när det ska spekuleras kring "centralorterna" som det förefaller mer skakigt. Om man bara ser till de på kartan angivna "presumptiva centralorterna" förefaller de väldigt godtyck-

58 GA 2018 s 117.

59 Ibidem.

60 Den äldre bedöms vara från omkring 1236, den yngre från senare delen av 1200-talet (Wase 1978 s 236, 1990 s 29f). I norra treding, med 29 socknar (Fårö saknades i bägge versionerna, men är tillagd senare i den äldre), betalade varje socken i genomsnitt 2,86 (äldre) respektive 2,82 (yngre) mark.

Det korresponderar väl med södertredingens 29 socknar som betalade 2,98 respektive 2,82 mark per socken i medeltal. I medeltredingen däremot betalade socknen i genomsnitt 2,44 respektive 2,41 mark.

61 GA 2018 s 124f.

62 GA 2018 s 125.

12

[Tillbaka till hemsidan](#)

HAIMDAGAR
En jämförelse med Covid-19
Asiaten 1957
Över 5000 sjuka
Starkt många i sjukhus
Anders R. Johansson, sid 64-71

Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36
Undersökning och kommentarer i ett brottbalk blicker. *** Sid 8-12

RÅDET I VISBY
Från 881 ca 1385
Dick Wase sid 25-41

Industrihamnen på Åhr 1932-1947
Dåtidens intressen, utrika fotoer
Sid 24-28

När- och varför - byggdes Värfru-kyrkan i Visby?
Dick Wase, sid 42-49

Flyttningar och Jordbruk
Mangsarve vintern-sommaren 1921
Sid 24-28

Från Torsburg 1638-39
Sid 27

Brandstodsvärderingar i Gammelgårn 1872
Sid 29

Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gotalagens tillkomst
Sid 29

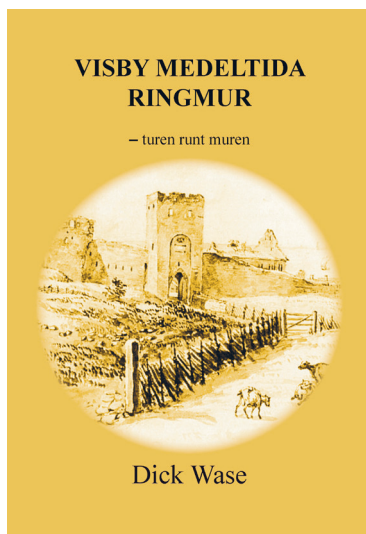
Summa Fiskefångst 1949
Sid 30

Folkminne med konst
Sid 30

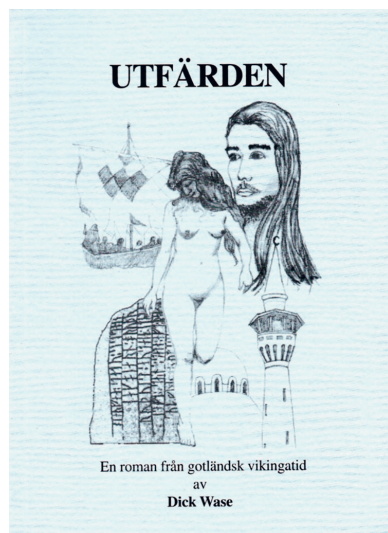
Vräkning på Hallfreda 1937
Sid 31

Fotboll Segrare och förlorare mål-sep-polepositioner 1935-2011
Sid 31

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den s k "Bogestenen".

Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

liga, men det förtydligas i texten med att de platserna låg ”långt in i å-systemen”, samtidigt som även Lärbroområdet och Terra nova utanför Visby nämns.⁶³ Utöver å-områdena framförs också lång kontinuitet⁶⁴ och fossila åkrar⁶⁵ som indikationer på centralorter då de angivna platserna får en närmare beskrivning.

Förutom att man som lekman i ämnet arkeologi kan fundera över varför lång kontinuitet skulle indikera en centralplats, och inte helt enkelt lång kontinuitet, så handlar det uteslutande om att vi måste förlita oss på Thedéens bedömningar av sådana. I sammanhanget hade det varit värdefullt med att kartan kompletterats med å-system och fossila åkrar, för att läsaren skulle ha en möjlighet att något sänkr kritiskt betrakta urvalet av ”centralplatser” och få ett svar på varför de utvalda platserna förefaller så slumpvis utvalda enligt kartan. Kvar står lekmannens undran; varför är ”centralplatserna” så få och oregelbundet lokaliserade och varför är det en centralplats? Den senare frågan försöker Thedéen ge tolkningsmöjligheter för.⁶⁶ Centralplatser skulle ha varit bosättningar för makteliten, som skulle ha haft makt över specifika tillgångar och över ritualer. Men varför de kriterier som använts för att försöka finna centralplatserna skulle påvisa detta framgår inte. Men det understryks att det gotländska bronsålderssamhället är en blandning mellan södra och norra Skandinavien. Skiljde sig alltså Gotland redan under bronsåldern från Norden i övrigt?

En andra tolkning är att ”de speciella bosättningarna” var centralplatser tillgängliga endast för vissa personer, som ”medicinmän” eller schamaner. Men vad i det arkeologiska materialet som pekar på det får vi inte veta. Däremot spekuleras i att ting som knivar, pincetter och dubbelknappar indirekt skulle utmärka sådana personer.⁶⁷

En tredje tolkningsmöjlighet är att de speciella boplatserna var någon form av gemensamma mötes- och samlingsplatser, vilket ju står i direkt motsättning till tolkningsmöjlighet två. Något som understryker att vi i själva verket inte vet alls! Men det sägs att ”det tycks ha funnits olika typer av samlings- och mötesplatser”.⁶⁸

Slutreflektion

Att det funnits samlingsplatser för gemensamma religiösa riter, marknader, rättsskipning och dylikt är naturligtvis högst sannolikt, liksom det fanns gemensamma mötesplatser för stammar redan under jägar- och samlarsamhället. Det är naturligtvis lockande att spekulera i detta, vilket också i viss mån – därom råder ingen tvekan – är ett medel att föra kunskap framåt, men osäkerheten och okunskapen är ännu så stor att man verkligen måste fråga sig: är det på nuvarande kunskapsnivå meningsfullt att ägna tre artiklar av den tidskrift som startades för att belysa gotländsk historia till sådana spekulationer?

Är det också verkligen meningen att Gotländskt arkiv (och Gotlands museum) ska vara forum som inte accepterar ifrågasättanden och kritik? I sammanhanget vill jag understryka, att det är de som ifrågasätter som för utvecklingen framåt, inte de som jamsar med. Som det är nu är det omöjligt att få in en text som skulle påpeka brister, liknande sådana som här har påpekats finns i Gotländskt arkiv 2018. Kilger, Söderström & Holmbäck samt Carlsson skulle alltså få stå helt oemotsagda, liksom man på museet är totalt döva för påpekanden om brister i utställningarna.⁶⁹ Det är som om allt som utförs på museet är oantastligt. Ändå brister man uppenbarligen

63 GA 2018 s 129.

64 GA 2018 s 130.

65 GA 2018 s 131.

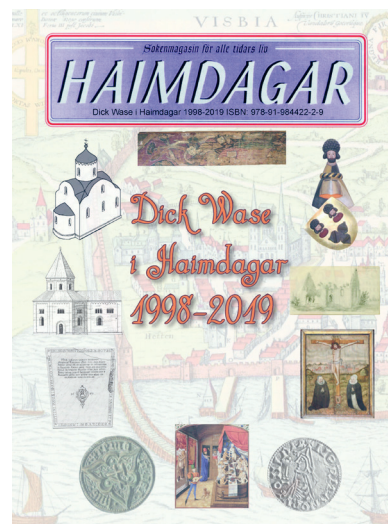
66 GA 2018 s 133.

67 Jmf bilden GA s 127 med vidhängande text.

68 GA 2018 s 134.

69 Jag har tidigare, i Gotlands tidningar, framfört kritik i debatt med Lars Sjösvärd utan att påpekat

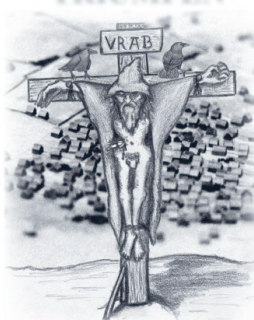
[Tillbaka till hemsidan](#)

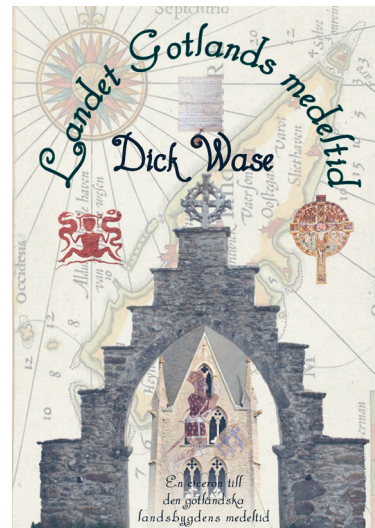
I skuggan av Triumfen. Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagat 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

HAIMDAGAR
Säsongsmagasin för alla tidsåren

En jämförelse med Covid-19
Asiaten 1957
Över 5000 sjuka
Svårskilt utbrott i skolorna
André R. Johansson, sid 22-23

Ytterligare anteckningar av en nazistisk antisemit i Ekeby 1932-36
Lindström och Gunnarsson i ett historiskt blicker *** sid 6-13

RÅDET I VISBY
Fram till ca 1585
Dick Wase sid 25-41

När - och varför - byggdes Vårfru-kyrkan i Visby?
Dick Wase, sid 47-60

- Markdelning på Torsburg 1638-39 sid 27
- Brandskotsvärderingar i Gammelegårn 1872 sid 29
- Biskop Karls martyrdöd 1220 och Gutalagens tillkomst sid 30
- Summa Fiskefångst 1949 sid 31
- + Folkmäns med tank sid 32

Sjöman från Hellevis Torpederad och sänkt fyra gånger 1939-41 sid 33

Vräkning på Hallfreda 1937 sid 34

Fotboll Segare och förlorare måls-väp-pålägg sid 35

Flyttningar och Jordbruk Mangsarve vintern-sommaren 1921 sid 36-40

Industrihamnen på Åhr 1932-1947
Dittala intressen, unika bilder sid 37-38

ISSN 1650-8418
www.haimdagat.se

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagat.se

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

Dick Wase

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.

Människornas Visby, den överlägset bästa guiden till Visbys medeltidshistoria.

Prenumerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

vetenskapligt, som i exemplifierade fallet Gotländskt arkiv 2018. Varför håller man inte koll på aktuell forskning och aktuella texter kring gotländsk historia? Eller har man bestämt att bara för att vissa individer tycks betraktas som obekväma så ska man låtsas som om inte dessas (eller är det för att det är i Haimdagar?) texter existerar? Om så, ska då t ex det faktum att Smedjegatan på Braun-Hogenbergs kopparstick löper mellan S:t Jacob och Helgeands (som påpekats i Haimdagar,⁷⁰ vilket omintetgör den koppling mellan dem som p g a närheten på nämnda kopparstick gjorts av vissa) bannlysas för framtiden? Ska man fortsätta stänga historisk dialog, övertygade om att man omfattar den enda och allomfattande kunskapen och att man är immun mot saklig kritik?

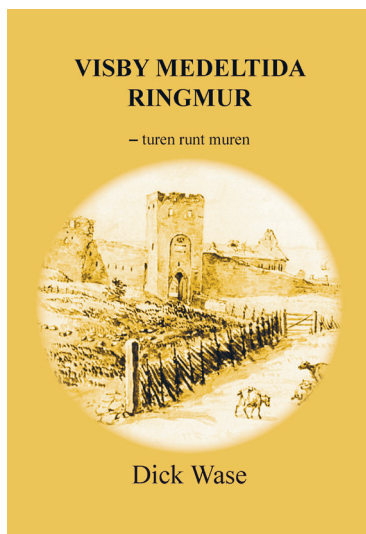
Som särskilt inriktad på Visby före reformationen kan jag också undra över att man inte tycks ha tänkt tanken att göra ett temanummer om det historiska Visby. Visserligen får Visby mycket uppmärksamhet i många sammanhang, men forskningen kring stadens historia ignoreras stort av Gotländskt arkiv idag.

Gotlänningarna (och andra) ska vara oändligt tacksamma för att Haimdagar existerar! Annars hade så mycket kunskap och nya rön aldrig kommit fram.

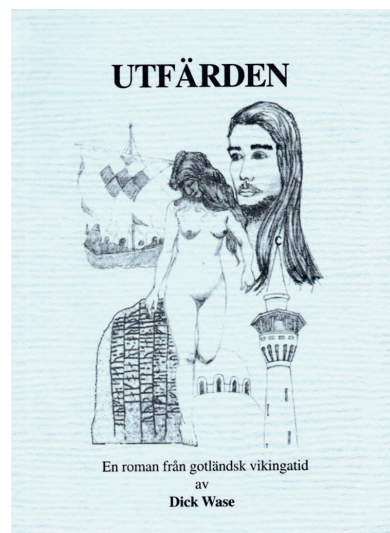
Referenser

- Falck– 1979: Kyrkan och vallen i Västergarn. I Arkeologi på Gotland, *Gotlandica* 14. Visby.
- GA:** *Gotländskt arkiv*.
- Gutalagen:** Åke Holmbäck och Elias Wessén, *Svenska landskapslagar*. Skånelagen, Gutalagen. 2:a uppl Uppsala 1979.
- Hallencruuz,** C F, 1981: Der Heiligen König und die Christianisierung Gotlands. – In: St. Olav, seine Zeit und sein Kult. Ed. G. Svahnström. (Acta Visbyensia, VI.) Museum Gotlands Fornsal, Visby.
- Hedman,** Jörgen, 2010: ... *de bultades till bättring. Till frågan om Sveriges kristnande*. D-uppsats Höskolan på Gotland.
- Markus, Kersti– 2017: From Rus’ trade to Crusade: St Olaf’s Churches in the Eastern Baltic Sea Region. I *Acta Historica Tallinnensia*, Tallin.
- Snædal Brink,** Thorgunn & **Jansson,** Ingmar, 1983: Gotländska runinskrifter. I *Gutaroch vikingar*. Stockholm.
- Strelow,** Hans Nielsson, 1633: *Cronica Guthilandiorum*. Kiöbinghaffn.
- Wase– 1998c: Farmän, bönder och gotländskt borgerskap. En studie i interna gotländska förbindelser under medeltiden. *Acta orientalis* II. Stockholm.
- 2005e: De gotländska köpmännen i England fram till omkring år 1300. *Acta Orientalis* VII. Stockholm.
- 2008c: *Samlag eller Salighet*, Stockholm.
- 2010b: Ett hedniskt gudahov i Eke, Bot(g)airs kyrka och något om hednisk fruktbarhetskult. I *Gotländskt arkiv*. Visby.
- 2014h: Varför blev Olof Digre gotlänningarnas särskilda helgon? I *Haimdagar* nr 5.
- 2014n: Funderingar kring stolphålen i Akergarn. I *Haimdagar* nr 6-7.
- 2014o: De medeltida Visbykyrkorna. I *Ecclesiae Gotlandensis*, vägledningsspecial 2, Stockholm.
- 2016c: Visbyfranciskanernas begravningslista. *Acta orientalis* XI, Stockholm.
- 2016e: Sven-Erik Pernler och Solberga kloster / S:t Jacob. I *Haimdagar* nr 5.
- 2016f: När och varför kom Visby till? I *Haimdagar* nr 5.
- 2016g: Viets by = Vis by. I *Haimdagar* nr 6-7.

sakfel har åtgärdats.
70 Wase 2016e s 18.

Visby medeltida ringmur – turen runt muren. Den bästa och mest perfekta skriften för din tur runt Visby ringmur.

Utfärden. Spännande roman från gotländsk vikingatid utifrån den sk ”Bogestenen”.

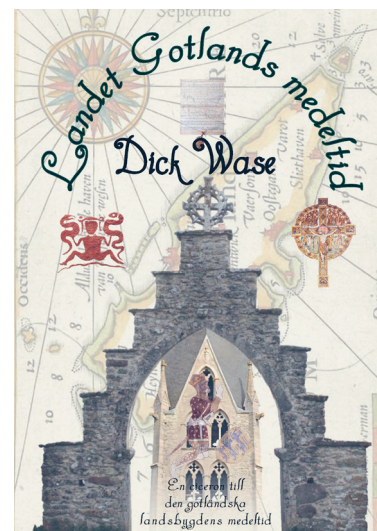
Texter kring Gotländsk medeltid. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

– 2019a: Invånarna i medeltidens Visby. *Acta orientalis* XV. Stockholm.

Wase, Lucas: 2014: Kult och organisation i den förkristna Nordiska religionen. I *Acta Orientalis* X. Stockholm.

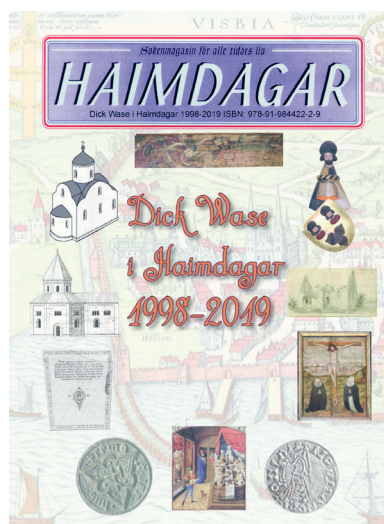
Yrwing: Hugo, 1940: *Gotland under äldre medeltid. Studier i baltisk- hanseatisk historia.* Dissertation, Lund.

Landet Gotlands medeltid, gotländska landsbygden på denna webbsida i bokform.

Prenummerera på den i särklass bästa och mest vetenskapliga gotländska historiska tidskriften. *HAIMDAGAR*.
info@haimdagar.se

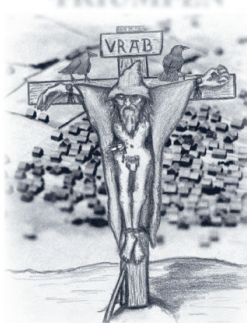
Tillbaka till hemsidan

I skuggan av Triumfen. Den i särklass bästa roman om gotländsk medeltid som har skrivits. Även den mest autentiska medeltidsromanen som skrivits i landet.

Dick Wase i Haimdagar 1998-2019. Viktig forskning kring medeltidens Gotland.

I SKUGGAN AV TRIUMFEN

En gotländsk medeltidsroman av:
DICK WASE

15

DE MEDELTIDA VISBYKYRKORNA

En vägledning till kyrkoruinerna och domkyrkan

De medeltida Visbykyrkorna. Den bästa ciceronen till Visbys medeltida kyrkor.